

ROBERT EGGERS: AZ ÉSZAKI

Hamlet, a barbár

HUBER ZOLTÁN

ROBERT EGGERS LÁTOMÁSOS TÖRTÉNELMI AKCIÓEPOSZA A VIKING MITOLÓGIA ESSZENCIÁJÁT RAGADJA MEG.

Az Izlandi Egyetem egy 2007-es felmérése szerint az északi szigetország lakóinak bő hatvan százaléka nem kételkedik az elfek létezésében. A nemzetközi sajtóban anno nagy visszhangot keltett, első hallásra meglepő adatban, ha jobban belegondolunk, semmi rendkívüli nincsen. Mi is számtalan, a hegyes fülecskéjű manóknál jóval hajmeresztőbb mítoszban hiszünk, még ha erősen racionalizáljuk is őket. Az izlandiak a szigetükön élő elfeket a hétköznapiak részének tekintik, az ő szemszögükből ezek a kedves lények tehát tényszerűen léteznek. Az *Északi* látomásos viking bosszútörténete hasonló világba kalauzol, ahol a realitás fogalma még egészen mást jelentett.

Nem ez az első alkalom, hogy az író-rendező Robert Eggers mítosz és valóság szétszalaghatatlan keveredéséről mesél. Az amerikai alkotó eddigi három filmjének központi motívuma a világba szivárgó természetfeletti, a szent és profán összjátéka, a két tükörvilág komplex viszonya. A néző az adott szereplő szubjektív nézőpontjából, a mozi sötétjében tapasztalhat meg az övétől merőben eltérő valóságérzékeléseket. E történetek más-más korokban és vidékeken, de egytől-egyig a civilizáció határán játszódnak, ahol a mítoszok ereje törvényszerűen nagyobb.

Eggers sokat emlegetett bemutatkozása, a *boszorkány* szó szerint határhelyzetben mutatja hőseit. A mélyen vallásos család a tizenhetedik század derekán, a New England-i vadonba kivonulva kezdene új életet, az ismeretlen környezet azonban fokozatosan összeroppantja őket. A házukat körülölelő vad erdő, a természet kihívásai és a nyomasztó izoláció gyorsan felszakítják a normalitás szövetét, életet adva egy gonosz entitásnak. A

világítótorony tényérnyi sziklán összezárt két tengerésze hasonló helyzetben találja magát annyi különbséggel, hogy ott a félelem helyett a klausztofóbia és monotonitás erodálja az elmét.

A természetfeletti mindkét történetben természetes módon, ösztönös válaszreakcióként, az emberi psziché mélyéről lép át a valóságba. Míg *A boszorkány* a horror felől közelít a népmesék forrásvidékéhez, *A világítótorony* abszurd egzisztencialista drámaként is nézhető. A kényszerű összezárságra és tétlenségre utalt két férfi szürreális elborulásában nem nehéz megpillantani a létezésének célját és értelmét kereső ember univerzális tragédiáját. Akár Beckett, Mrożek vagy Ionesco is írhatta volna ezt a szürreálba hajló, éjszótét humorú drámát, hiszen a két tengerész nyomasztó világából szó szerint egy fénycsóva, a világítótorony istenné növesztett reflektora jelenti (a nem melleleg totális örületbe vezető) kiutat.

Eggers legújabb munkája, *Az Északi* a korábbiaknál egyszerre ambiciózusabb és szűkebb átfogású. A tizenegyedik századi Izland nemcsak időben és térben távolabbi, de a vikingek élénk hitvilága az életük elidegeníthetetlen része. *A boszorkány* és *A világítótorony* esetében a tudatalattiból feltörő víziók fokozatosan vették az uralmat a szereplők felett. *Az Északi* bosszútörténetében nem apránként szivárog be a természetfeletti, a normalitás hagyományos kérdése értelmezhetetlen. A valóságos és képzelte itt természetes egyensúlyban van, a határvonal elmosódik közöttük. A vikingek nem is értették ezt a fajta megkülönböztetést, és éppen ez az izgalmas kollektív nézőpont Eggers filmjének legfontosabb különlegessége.

A jóval kisebb költségvetésű, ezért leginkább a karakterek mentális rezdüléseire fókuszáló elődök után Eggers ezúttal jóval nagyobb hangsúlyt fektethet a hőseit körbeölelő környezetre és közösségre. A képzeletet a hegyek, lángoló vulkánok és jéghideg tengerek formálják. A zord körülmények között nyilván csak ilyen élénk kollektív hitvilággal megtámogatva lehet túlélni, ennek távoli maradványa az izlandiak irigylésre méltó viszonya az elfekhez. A viking közösségekben nem léteztek ateisták, a szent helyek és időszakok nem voltak szigorúan elhatárolva, mint a ma.

Az Északi akadálytalanul ingázik a fantázia és valóság között, miközben képes megragadni a sajátos természeti környezet mítoszteremtő minőségeit. Eggers az első két munkája után ezúttal jóval közelebb lép a fősodorhoz, mégsem köt vállalhatatlan kompromisszumokat. *Az Északi* fordulatos és feszes történelmi eposz vad és véres akciókkal, miközben imponálóan öntörvényű, végig szabálytalanul kavargó vízióként is működik.

A mindenkori popkultúra mindig is előszeretettel zsákmányolta ki a gazdag viking mitológiát, gyökerestől tépve ki és változtatva meg egyes motívumait. Elég csak a Marvel csapatát erősítő Thor szuperhőseire gondolnunk, akit az amerikai kulturális logika szerint manapság foggal-körömmel próbálnak kozmikus féreglyukakkal és hasonlókkal racionalizálni. Eggers totálisan más irányt követ és a nyugati emberre jellemző vázstalanító magyarázatok helyett azt próbálta elképzelni, miként láthatta a világot egy korabeli viking harcos.

Itt is vannak vérszomjas berserker harcosok és jövőbe látó jósök, de a hipnotikus állapotok lehetséges lélektanorvostudományi okai helyett a rítusok és szertartások elemi energiája kerül a középpontba. Eggers csupán egy-két helyen engedi meg, hogy átszellemült résztvevőként és objektív külső szemlélőként egyszerre lássuk az adott jelenetet. Ezek a humoros pillanatok azonban csak még jobban kiemelik azt a rendkívüli perspektívát, ahonnan a vikingeket szemléljük.

Az Északi forgatását láthatóan maszszív kutatómunka előzte meg. Eggersék régészek, történészek és nyelvészek bevonásával igen aprólékosan teremtették újra a korszakot. Ami azonban ennél sokkal fontosabb, Eggers a forgatókönyv megírásához a Sjón művésznevű izlandi író-költő segítségét kérte. A vikingek éle-

